

Regeringens proposition

1991/92:66

Kommunalt partistöd

Prop.
1991/92:66

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Vid regeringssammanträdet har chefen för civildepartementet varit föredragande.

Stockholm den 31 oktober 1991

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Inger Davidson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lägger regeringen fram förslag till ändringar i kommunallagens (1991:900) regler om kommunalt partistöd.

Förslaget innebär att den kommunala kompetensen att besluta om partistöd ges en friare utformning. Bland annat blir det möjligt att dela upp partistödet i ett grundstöd och ett mandatbundet stöd. Det är fullmäktige som får reglera stödets utformning närmare. Det föreslås också att stöd övergångsvis under ett år skall kunna ges till ett parti som upphört att vara representerat i fullmäktige.

Den nya lagstiftningen avses träda i kraft den 1 januari 1992.

Kommunalt partistöd

1 Inledning

Enligt lagen (1969:596) om kommunalt partistöd (partistödslagen) får kommuner och landsting lämna ekonomiskt bidrag till partier som är representerade i fullmäktige. Partistödslagen upphör att gälla vid utgången av år 1991, men motsvarande regler har arbetats in i den nya kommunallag (1991:900) som träder i kraft den 1 januari 1992. Reglerna finns i 2 kap. 9 §.

I samband med behandlingen i juni 1991 av förslaget till kommunallag begärde riksdagen hos regeringen en översyn av lagstiftningen om det kommunala partistödet (1990/91:KU38, rskr. 360). Med anledning härav bemyndigade regeringen dåvarande civilministern att tillsätta en kommitté för översyn av reglerna om kommunalt partistöd. Kommittén, som antog namnet partistödsutredningen (ordförande: landshövding Sten Wickbom), har överlämnat betänkandet (SOU 1991:80) Kommunalt partistöd. Sammanfattningen av betänkandet framgår av *bilaga 1* och kommitténs lagförslag av *bilaga 2*. I *bilaga 3* har kommitténs redovisning av rättsläget och nuvarande förhållanden tagits in.

Kommittén har varit parlamentariskt sammansatt med företrädare för samtliga dåvarande riksdagspartier. I kommittén har representanter för Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet ingått som sakkunniga.

Ett utredningsarbete om det kommunala partistödet har också tidigare bedrivits av förtroendeuppdragsutredningen. Det har redovisats i betänkandet (SOU 1988:47) Kommunalt stöd till politiska partier.

Enligt riksdagens uttalande skulle beredningsarbetet bedrivas skyndsamt med inriktning på att riksdagen skall fatta beslut i frågan hösten 1991. Mot denna bakgrund och med hänsyn till kommitténs sammansättning och tidigare utredningsarbete har någon remissbehandling av betänkandet inte ansetts nödvändig.

Regeringen lägger i denna proposition fram förslag till nya regler om det kommunala partistödet.

2 Partistödet och andra former av stöd

Ett statligt stöd till riksdagspartierna har funnits sedan år 1965. Målet med partistödet är att stärka de politiska partiernas ställning i opinionsbildningen och därigenom att stärka demokratin (prop. 1965:174).

Det statliga partistödet består dels av ett stöd som ges som ett mandatbidrag, dels av ett kanslistöd som ges i form av ett grundstöd och ett tilläggsstöd. Det totala stödet har ökat från 24,4 milj. kr. under år 1966 till 131 milj. kr. under budgetåret 1990/91. Dessutom utgår ett särskilt stöd till partigrupperna i riksdagen samt kontorshjälp till riksdagsledamöterna.

De två sistnämnda stöden uppgick budgetåret 1990/91 till sammanlagt drygt 42 milj. kr.

På det kommunala området infördes möjligheten att ge stöd åt politiska partier den 1 januari 1969 (prop. 1969:126, KU 36, rskr. 353).

Reglerna innebär att kommuner och landsting får lämna ekonomiskt bidrag till politiska partier som under den tid beslutet om bidrag avser är representerade i fullmäktige. Sådant bidrag skall utgå till varje stödberättigat parti med samma belopp för varje mandat.

Partistödet i kommunerna har ökat från 28,4 milj. kr. år 1971 till nära 240 milj. kr. år 1991. Det lägsta utgående beloppet per mandat var 100 kr. år 1971. År 1989 hade det ökat till 1 500 kr. Det högsta beloppet per mandat ökade under samma tid från 25 000 kr. till 153 450 kr. Högsta stöd per invånare uppgick år 1989 till 73 kr., medan det lägsta uppgick till 9 kr. Riksgenomsnittet var samma år 21 kr. per invånare.

Partistödet i landstingen har ökat från 9,3 milj. kr. år 1970 till 129,5 milj. kr. år 1991. Det utgående stödets storlek per landsting är i stort sett relaterat till befolkningmängden i respektive landstingsområde.

Vid sidan om det kontanta, mandatbundna stödet lämnar kommunerna och landstingen stöd i andra former till partierna. Det gäller t.ex. tillhandahållande av fria möteslokaler, AV-hjälpmiddel och kontorsutrustning samt viss kontorsservice. Dessa stödformer har ingen förankring i partistödslagen.

En särskild form av stöd till partierna är de tjänster som politiska sekreterare som kommuner och landsting kan inrätta för att biträda de förtroendevalda. Regler om detta finns i 4 kap. 35 § i den nya kommunallagen. För närvarande finns det sammanlagt 180 sådana tjänster inrättade.

Stödet till de politiska ungdomsorganisationerna, vilket inte räknas in i partistödet i egentlig mening, har reglerats i särskild ordning. Bestämmelser som ger kommuner och landsting befogenhet att lämna sådant stöd finns i lagen (1989:977) om kommunalt stöd till ungdomsorganisationer.

Redan vid tillkomsten av det kommunala partistödet var meningarna delade i fråga om principerna för hur stödet skulle fördelas. I debatten har det bl.a. hävdats att en proportionell fördelning diskriminerar de mindre partierna, eftersom alla partier oavsett storlek anses ha likartade om än inte identiska behov av stöd för sin grundverksamhet. Från denna utgångspunkt har ett stort antal motioner väckts i riksdagen med förslag om införande av någon form av grundstöd som komplettering till det mandatbundna stödet.

Mot denna bakgrund fick den år 1988 tillsatta förtroendeuppgiftsutredningen i uppdrag att redovisa och bedöma konsekvenserna av olika sätt att konstruera det kommunala partistödet. Utredningen föreslog bl.a. att en generell regel om kommunalt partigruppstöd skulle införas. Det nya stödet avsågs täcka alla former av biträde till de förtroendevalda som förekommer liksom andra former av stöd till partierna vid sidan om det lagreglerade stödet. Partigruppstödet föreslogs bestå av dels ett grundstöd, dels ett mandatbundet stöd.

Förtroendeuppgiftsutredningens betänkande har legat till grund för

3 Ett vidgat partistöd

Regeringens förslag: Kommuner och landsting får ökad frihet att utforma stödet till de politiska partierna. Partistödet får ges till politiska partier som är representerade i fullmäktige. Det får också ges till ett parti, vars representation i fullmäktige har upphört, under ett år efter det att representationen upphörde.

Stödet får inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti. Det innebär att det i regel inte är tillräckligt med ett stöd som enbart fördelas per mandat. Det blir en uppgift för fullmäktige att bestämma de närmare formerna för partistödet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Skälen för regeringens förslag: Kommunernas och landstingens nuvarande kompetens att ge partistöd har under senare tid framstått som alltför begränsad. Åtskilliga kommuner och landsting har beslutat om stöd vid sidan om det mandatbundna i form av t. ex. särskilt stöd för informations- och mötesverksamhet samt fria lokaler och annan kostnadsfri service. Det är tveksamt om sådana stödformer är förenliga med partistödslagen.

Vid sidan om det lagreglerade stödet har således andra stödformer växt fram. De kompletterande stödformerna har ofta syftat till att garantera även mindre partier tillräckligt stöd för information och opinionsbildande verksamhet.

I förarbetena till partistödslagen betonades att stödet främst skulle främja partiernas informationsverksamhet. Utvecklingen under de gångna 20 åren har emellertid lett till att stödet bör ses som ett allmänt samhälleligt stöd för att förbättra partiernas möjlighet att utveckla en aktiv medverkan i opinionsbildningen bland medborgarna och därigenom att stärka den kommunala demokratin.

Regeringen anser i likhet med partistödsutredningen att den kommunala kompetensen att besluta om partistöd nu bör ges en friare utformning. En sådan ordning skulle bättre stämma överens med den allmänna synen på hur staten bör reglera den kommunala verksamheten.

Vidare skulle en friare reglering göra det möjligt att dela upp partistödet i ett grundstöd och ett mandatbundet stöd. Det skulle också innebära en önskvärd renodling av nuvarande stödformer.

Det bör vara en uppgift för kommunerna och landstingen själva att närmare besluta om utformningen av stödet utifrån de lokala förhållandena och förutsättningarna, t. ex. att bestämma storleksrelationen mellan ett grundstöd och ett mandatbundet stöd.

En fullständig frihet för kommuner och landsting att besluta om partistödet utformning kan emellertid få ogynnsamma effekter för ett eller

flera partier. Starka rättvisekrav och även grundläggande demokratiska krav gör det därför enligt vår mening nödvändigt att föreskriva en viss restriktion i fråga om partistödets utformning. Det bör uttryckas på så sätt att partistödet inte får utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett visst parti. En regel av detta slag bör innebära att det i allmänhet inte kan vara tillräckligt med ett stöd som enbart fördelas per mandat. Vi kommenterar detta närmare i specialmotiveringen.

Vi föreslår att partistöd får ges under den tid som ett parti är representerat i fullmäktige samt för året efter det att representationen har upphört. Den första delen av regeln innebär i sak ingen förändring i förhållande till vad som nu gäller. Möjligheten att övergångsvis ge stöd även till ett parti, vars representation har upphört, innebär däremot en utökning av kompetensen. Motivet för detta är att ett parti som går kraftigt tillbaka i ett val kan drabbas av ekonomiska svårigheter. Det kan t. ex. gälla behovet av att snabbt avveckla anställd personal och förhyrda lokaler, något som försvåras av reglerna om anställningsskydd och ingångna hyresavtal.

Mot denna bakgrund har förslag väckts i riksdagen om att, i likhet med vad som gäller inom det statliga partistödet, införa någon form av utjämningsregel för att motverka de beskrivna olägenheterna. Förtroendeuppsdragsutredningen föreslog för sin del en relativt långtgående form av utjämnning, som skulle innebära ökade kostnader för kommunerna och landstingen. Vårt förslag är väsentligt mindre långtgående och medför därför endast marginella kostnadsökningar.

Enligt 4 kap. 35 § kommunallagen får kommuner och landsting anställa politiska sekreterare för att biträda de förtroendevalda i deras politiska arbete. En sådan hjälp kan ha stor betydelse för ett partis möjligheter att agera och verka i det kommunalpolitiska arbetet. Vi anser därför att man bör ta hänsyn till denna särskilda form av stöd när partistödet utformas.

4 Ekonomiska konsekvenser

Regeringen har övervägt de ekonomiska konsekvenserna av förslagen. Vi har därvid kommit fram till att dessa inte behöver medföra några kostnadsökningar vare sig för staten eller för kommunerna och landstingen. Den föreslagna ändringen av reglerna för fördelning av partistödet är nämligen i sig inte kostnadsdrivande. Förändringar av partistödets former i enlighet med förslaget kan därför enligt vår mening genomföras inom i stort sett oförändrade kostnadsramar.

5 EG-konsekvenser

Enligt regeringens bedömning i propositionen om ny kommunallag ligger den nya lagen på de punkter som den kunde komma att beröras av ett kommande EES-avtal eller ett svenskt medlemskap i EG i linje med EGs regelsystem. Riksdagen har inte haft något att erinra mot denna bedömning.

Vårt förslag i denna proposition berörs inte av några gemensamma regler inom EG och ger således inte anledning till någon annan bedömning i denna fråga.

Prop. 1991/92:66

6 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad som nu har anförts har inom civildepartementet upprättats förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900).

7 Specialmotivering

2 kap. 9 § Kommuner och landsting får ge ekonomiskt bidrag och annat stöd (*partistöd*) till de politiska partier som är representerade i fullmäktige.

Partistöd får ges också till ett parti som har upphört att vara representerat i fullmäktige, dock endast under ett år efter det att representationen upphörde.

Paragrafen reglerar kommunernas och landstingens befogenheter att ge kommunalt partistöd.

I *första stycket* uttrycks den grundläggande regleringen av kompetensen. Begreppet stöd markerar att syftet med partistödet är inte att helt avlasta partierna deras eget ansvar för finansieringen av verksamheten. Partistödet avser uteslutande den partiverksamhet som är anknuten till kommunen respektive landstinget. Rätten att utge stöd är begränsad till de partier som genom representation i fullmäktige utövar en aktiv roll i kommunens respektive landstingets självstyrelse. För att ha rätt till stöd måste ett parti således ha fått mandat och tagit plats i fullmäktige.

Med politiskt parti menas enligt vedertagen praxis varje politisk sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under en särskild partibeteckning. För att ett parti skall kunna uppbära bidrag måste det emellertid vara en juridisk person, dvs. partiet måste kunna förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Det är enligt fast rättspraxis fallet om den politiska sammanslutningen eller väljargruppen antagit stadgar och valt en styrelse.

Beslut om partistöd kan alltså bara avse ett parti som är att betrakta som en juridisk person. Om två eller flera partier samverkar vid ett val genom att använda gemensam partibeteckning utan att skapa en juridisk person för denna samverkan, måste därför beslutet om partistöd avse de samverkande partierna var för sig.

I paragrafens *andra stycke* medges att stöd även får ges till ett parti, vars representation i fullmäktige upphört. Stöd på denna grund får dock ges endast under ett år efter det att partiets representation i fullmäktige upphört. Motiven för detta framgår av avsnitt 3.

2 kap. 10 § Fullmäktige skall besluta om partistödets omfattning och formerna för det. Stödet får inte utformas så, att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti.

Om det med stöd av 4 kap. 35 § har anställts en politisk sekreterare för de förtroendevalda i ett parti, skall detta beaktas när stödet bestäms.

Prop. 1991/92: 66

Av första meningen i första stycket följer att fullmäktige i princip uttömmande skall reglera partistödets omfattning och former.

I lagen regleras inte formerna för partistödet. Stöd kan alltså utgå i olika former som kompletterar varandra.

Andra meningen i första stycket ger uttryck för den rättvisepincip som bör gälla för partistödets utformning (jfr avsnitt 3). Den innebär att det i allmänhet inte är tillräckligt med ett stöd som fördelas enbart per mandat. Detta bör dock vara möjligt i vissa undantagssituationer, exempelvis vid en förhållandevis jämn fördelning av mandaten mellan partierna i fullmäktige.

Den naturliga principen för bestämmande av grundstöd är lika fördelning mellan de i fullmäktige representerade partierna. En helt konsekvent tillämpning av en sådan princip framstår dock inte alltid som ett självklart rättvisekrav. De allra minsta partierna kan i vissa fall anses ha ett mindre behov av grundstöd än de största. Om stödet sätts till lägre nivå för ett litet parti – dvs. ett parti som har ett i förhållande till fullmäktigeförsamlingens storlek ringa antal mandat – bör detta därför inte i sig uppfattas som otillbörligt missgynnande. Däremot bör inget parti som är företrätt i fullmäktige kunna uteslutas när det gäller grundstöd och självfallet heller inte när det gäller mandatbundet stöd.

Oavsett vilka former av partistöd som används i en kommun eller ett landsting skall det totala partistödets fördelning ligga till grund för bedömningen om kraven i paragrafens andra mening uppfylls. Härvid skall hänsyn tas också till värdet av fria lokaler och annan kostnadsfri service som kommunen eller landstinget lämnar. Det är emellertid inte nödvändigt att det genom interndebitering eller på annat vis sätts ett exakt pris på denna typ av stöd.

Paragrafens *andra stycke* erinrar om den särskilt reglerade form av stöd som inrättande av tjänster som politiska sekreterare utgör. Sådant stöd skall beaktas vid beslut om annat stöd. Det innebär att ett parti som får stöd i form av politiska sekreterare måste acceptera reducering av kontant bidrag. Omvänt gäller att ett existerande stöd genom en politisk sekreterare kan avlösas genom ökat kontant bidrag.

Ikraftträdande

De nya föreskrifterna om partistöd i 2 kap. 9 och 10 §§ bör träda i kraft den 1 januari 1992.

Den ikraftträdandebestämmelse som finns i kommunallagen kommer att omfatta även dessa föreskrifter. Någon särskild bestämmelse om ikraftträdande behövs därför inte.

De beslut om partistöd under år 1992 som kommuner och landsting har fattat med stöd av nu gällande regler kan givetvis tillämpas under det året utan någon särskild övergångsreglering.

Det bör också vara möjligt att i förväg besluta om stöd enligt de nya reglerna, om i beslutet klart anges att det skall tillämpas bara ifall dessa regler träder i kraft den 1 januari 1992. Prop. 1991/92:66

8 Ärendet till riksdagen

Regeringen föreslår att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1991:900).

Propositionens lagförslag

Prop. 1991/92: 66

Förslag till

Propositionens
lagförslag

Lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (1991:900)
dels att 2 kap. 9 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 kap. 10 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

9 §

Kommuner och landsting får lämna ekonomiskt bidrag till de politiska partier som är representerade i fullmäktige under den tid som avses i bidragsbeslutet.

Bidraget skall fördelas så, att varje parti får ett lika stort belopp för varje plats som partiet har i fullmäktige.

Kommuner och landsting får ge ekonomiskt bidrag och annat stöd (partistöd) till de politiska partier som är representerade i fullmäktige.

Partistöd får ges också till ett parti som har upphört att vara representerat i fullmäktige, dock endast under ett år efter det att representationen upphörde.

10 §

Fullmäktige skall besluta om partistödet omfattning och formerna för det. Stödet får inte utformas så, att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti.

Om det med stöd av 4 kap. 35 § har anställts en politisk sekreterare för de förtroendevalda i ett parti, skall detta beaktas när stödet bestäms.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:80) Kommunalt partistöd

Prop. 1991/92: 66
Bilaga 1

Genom lagen (1969:596) om kommunalt partistöd får kommuner och landsting lämna ekonomiskt bidrag till partier som under den tid beslutet avser är representerade i fullmäktige. Bidraget skall fördelas i proportion till partiernas mandattal i fullmäktige.

Det kommunala partistödet har senast varit föremål för utredning 1988, då förtroendeuppdragsutredningen överlämnade betänkandet (SOU 1988:47) Kommunalt stöd till de politiska partierna. Betänkandet har legat till grund för överläggningar mellan riksdagspartierna om eventuella förändringar av det kommunala partistödet. Överläggningarna har inte resulterat i några förslag till ändringar.

I samband med behandlingen våren 1991 av förslaget till ny kommunallag har riksdagen hos regeringen begärt en översyn av lagstiftningen om det kommunala partistödet. Riksdagen har inte angett några närmare riktlinjer för denna översyn. I anledning av riksdagens begäran har regeringen tillsatt denna kommitté, som har antagit namnet partistödsutredningen. Enligt direktiven bör kommittén ta del av förtroendeuppdragsutredningens betänkande och lämna förslag till hur det kommunala partistödet bör vara utformat.

I detta betänkande lämnas förslag till ny lagstiftning om det kommunala partistödet.

I **kapitel 1** redovisas översiktligt bl.a. problemställningen beträffande det kommunala partistödet, där grundproblemet anges vara hur man ska finna ändamålsenliga och rättvisa principer för fördelningen mellan partierna. I kapitlet beskrivs även tillkomsten av det statliga (1965) och det kommunala (1969) partistödet samt de ändringar som skedde 1972 och de förslag till ändringar som lagts fram i riksdagen sedan 1971. Ändringsförslagen har främst gått ut på att införa någon form av grundstöd som komplettering till det mandatbundna, proportionellt fördelade stödet. I slutet av kapitlet jämförs det svenska partistödet i olika avseenden med främst de övriga nordiska ländernas.

I **det andra kapitlet** redogör kommittén för rättsläget på området i kortfattad form.

De frågor om tillämpningen av lagen om kommunalt partistöd som regeringsrätten avgjort har huvudsakligen gällt rätten till stöd när partier splittrats eller utbrytning skett från parti under pågående mandatperiod; vidare avvikelser från lagens strikta mandatbundna fördelningsgrund samt andra stödformers förenlighet med lagen.

När det gäller andra former av stöd än kontantstöd och politiska sekreterare konstaterar kommittén bl a att särskilt stöd åt partierna för informations- och mötesverksamhet samt fria lokaler och annan kostnadsfri service utanför det lagreglerade stödet i princip torde strida mot partistöds-lagen och innebära befogenhetsöverskridanden. Kommittén finner även att rättsfallsmaterialet är tämligen rikligt när det gäller kommunernas och landstingens förhållande till det politiska livet i kommunen/landstinget i

allmänhet och där de överklagade besluten innebär stöd för eller diskriminering av olika politiska organisationer eller meningsyttringar.

I kapitel 3 redovisas omfattningen och utvecklingen av det statliga och det kommunala partistödet.

Det statliga partistödet uppgick 1990/91 till cirka 173 milj kronor totalt inklusive bidrag till partigrupperna i riksdagen. Det kommunala partistödet har ökat från 28 milj kronor 1971 till nära 240 milj kronor 1991. 1989 varierade stödet per mandat mellan 1 500 och 153 450 kronor. Högsta stödet per invånare i kommunen uppgår till 73 kronor och det lägsta till nio kronor. Kommuner med vänstermajoritet ger i allmänhet ett högre stöd än kommuner med borgerlig majoritet eller där majoritetsförhållandena är oklara.

Det landstingskommunala partistödet har ökat från drygt 9 milj kronor 1970 till cirka 130 milj kronor 1991. Storleken av partistödet är i stort sett proportionell mot folkmängden i landstingen.

1989 fanns det 573 heltidsengagerade förtroendevalda och 286 deltidsengagerade (minst 40 procent av heltid) i kommunerna. Motsvarande siffror för landstingen var 135 respektive 52.

I kommunerna och landstingen finns i dag totalt 180 tjänster inrättade enligt lagen (1983:565) om politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner. Även andra liknande former av biträde till de förtroendevalda förekommer.

En majoritet av kommunerna betalar genom partierna ut ersättning till förtroendevalda som deltar i utbildning med anknytning till kommunen. Många kommuner och landsting ger stöd till partierna i form av fria möteslokaler, utskrift och kopiering av partimaterial, disponering av AV-hjälpmedel och annan kontorsutrustning samt kostnadsfri spridning av partiinformation till hushållen. 36 kommuner anslog 1989 7,7 milj kronor till de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet.

I kapitel 4 redovisas olika beräkningar av ekonomiska konsekvenser av att införa ett grundstöd.

Ett grundstöd på 25 procent av totalbeloppet skulle, om det införts 1989, lett till en betydande omfördelning från de största partierna, främst (s), till de mindre partierna. Förlusten för (s) i kommunerna och landstingen uppgår till cirka 16 procent jämfört med fördelningen enligt nuvarande regler. Vinsten för (kds) i kommunerna skulle uppgå till nära 80 procent, medan vinsten för (mp) i landstingen skulle bli drygt 60 procent.

Beräkningar av konsekvenserna av grundstöd på 5, 15 och 25 procent baserat på mandatställningen efter 1988 års val och det 1989 utgående partistödet visar att främst (s) men även (m) skulle förlora i förhållande till nuvarande system för fördelning i samtliga fall utom vid förekomst av reduceringsregler för de minsta partierna. I det sistnämnda fallet skulle (m) göra en mindre vinst. Övriga partier skulle vinna i varierande grad. Förlusten för de största partierna skulle reduceras dels vid en sänkning av grundstödet andel av det totala stödet, dels vid införande av regler för reducering av grundstödet för de mindre partierna, vilkas vinst i de flesta fall skulle minska något genom reduceringsreglerna.

Beräkningar på kommunal nivå av konsekvenserna av att införa grund-

stöd redovisas även. Av denna redovisning framgår bl a olika tröskeleffekter av grundstöd, med eller utan regler för reducering av stödet för de mindre partierna.

I det **femte kapitlet** redovisas kommitténs överväganden och förslag.

Kommittén framhåller i sina allmänna överväganden, att det kommunala partistödet skall ses som ett allmänt samhälleligt stöd för att förbättra partiernas möjligheter att utveckla en aktiv medverkan i opinionsbildningen bland medborgarna och därigenom stärka den kommunala demokratin.

Den kommunala kompetensen att besluta om partistöd bör enligt kommitténs mening ges en friare utformning. En friare reglering möjliggör en uppdelning av partistödet i ett grundstöd och ett mandatbundet stöd. Kommittén har inte funnit anledning att närmare reglera utformningen av stödet. Det bör ankomma på kommunerna och landstingen själva att bestämma t. ex. storleksrelationen mellan ett grundstöd och ett mandatbundet stöd. Den föreslagna kompetensregeln vilar på den allmänna likställighetsprincipen, vilket enligt kommitténs mening bör garantera att ett visst parti inte otillbörligt gynnas eller missgynnas.

Förslaget innebär i huvudsak att kommuner och landsting får ge stöd till partier, som är representerade i fullmäktige, för deras till kommunen/landstinget anknutna verksamhet under den tid som avses i stödbeslutet. Dock får stöd utgå även för året efter det att partiets representation upphört. Stödet, som beslutas av fullmäktige, skall syfta till att möjliggöra partiernas till kommunen/landstinget anknutna verksamhet, och det får inte otillbörligt gynna eller missgynna något parti. Om partistöd utgår i form av politiska sekreterare skall det beaktas vid bestämmandet av annat stöd.

Av specialmotiveringen framgår bl a att lika fördelning av grundstödet mellan de i fullmäktige representerade partierna inte är ett självklart rättvisekrav. Om stödet sätts till en något lägre nivå för parti med ett i förhållande till fullmäktigeförsamlingens storlek ringa antal mandat, bör detta inte uppfattas som ett otillbörligt missgynnande. Både när det gäller grundstödet och det mandatbundna stödet bör dock uteslutande vid fördelningen av något representerat parti inte kunna komma i fråga.

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (1991:900) att 2 kap. 9 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Kommuner och landsting får lämna ekonomiskt bidrag till de politiska partier som är representerade i fullmäktige under den tid som avses i bidragsbeslutet. Bidraget skall fördelas så, att varje parti får ett lika stort belopp för varje plats som partiet har i fullmäktige.

Föreslagen lydelse

Kommuner och landsting får under den tid som avses i stödbeslutet ge stöd till partier som är representerade i fullmäktige för deras till kommunen respektive landstinget anknutna verksamhet. Stöd får dock utgå även för året efter det att partiet upphört att vara representerat i fullmäktige.

Stödet beslutas av fullmäktige. Det skall syfta till att för varje parti möjliggöra verksamhet som avses i första stycket och får inte otillbörligt gynna eller missgynna något parti.

Om partistöd genom anställande av politisk sekreterare finns särskilda bestämmelser. Utgår sådant stöd skall det beaktas vid bestämmande av annat stöd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

2 Rättsläget

2.1 Den kommunala kompetensen

Den grundläggande regeln om kommunernas och landstingens allmänna kompetens finns i 1991 års kommunallag i 2 kap 1 § och har följande lydelse: ”Kommuner och landsting får själva ha hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar och som inte skall handhas enbart av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan”. Kommunallagen har här karaktär av ramlag och kommunernas och landstingens befogenheter inom ramen för bestämmelsen brukar benämnas allmän kompetens.

Utöver kommunallagen finns andra föreskrifter om kommunernas och landstingens befogenheter och skyldigheter på vissa områden. Dessa befogenheter, som brukar benämnas specialreglerad kompetens eller specialkompetens, är av två slag, nämligen frivillig och obligatorisk.

Den frivilliga specialkompetensen är inriktad på att ge ett visst tillskott till eller för visst fall utvidga den allmänna kompetensen. Denna lagstiftning benämns smålagar. Lagen om kommunalt partistöd och lagen om politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner, vilka båda inarbetats i kommunallagen, är exempel på sådana smålagar.

Den andra typen av speciallagstiftning tar sikte på att göra vissa angelägenheter obligatoriska för kommuner och landsting. Exempel på sådan lagstiftning är lagarna om plan- och byggnadsväsendet samt hälso- och sjukvården.

Den grundläggande bestämmelsen för den allmänna kompetensen är en generalklausul, vars konkreta innehåll kan anpassas efter samhällsutvecklingens krav. Bestämmelsen omgärdas emellertid av några regler som begränsar handlingsfriheten. Dessa regler ställer krav att behandla kommunmedlemmarna rättvist (likställighetsprincipen) och förbjuder retroaktiva beslut med negativ verkan.

Den nämnda likställighetsprincipen innebär att rationella skäl eller sakliga överväganden krävs som grund för att kommunmedlemmar skall behandlas olika eller att kommunen på saklig grund varit behörig att göra det.

2.2 Lagen om kommunalt partistöd

I föregående avsnitt har redogjorts för tillkomsten av nu gällande lag (1969:596) om kommunalt partistöd. Lagen som tidigare var en sk smålag har oförändrad inordnats i kommunallagens kompetenskapitel (2 kap 9 §).

Från principiella utgångspunkter kan det mot bakgrund av motiven ifrågasättas om befogenheten numera skall betraktas som en specialkompetens eller anses omfattad av den allmänna kompetensen.

Prop. 1991/92:66
Bilaga 3

2.3 Rättspraxis rörande tillämpningen av partistödslagen

De frågor om tillämpningen av lagen om kommunalt partistöd som regeringsrätten avgjort har huvudsakligen gällt rätten till stöd när partier splittrats eller utbrytning skett från parti under pågående mandatperiod. Några fall har gällt avvikelser från lagens strikta mandatbundna fördelningsgrund. I några fall har andra stödformers förenlighet med lagen prövats.

I R 1976:90 fastställde regeringsrätten att under mandatperioden nybildat parti inte kunde göra anspråk på partistöd sedan ledamot av fullmäktige under mandatperioden lämnat det parti han valts för och övergått till det nybildade partiet. Regeringsrättens majoritet ansåg att det nybildade partiet inte kunde grunda sitt krav på bidrag på lagen om kommunalt partistöd eftersom det inte blivit representerat i fullmäktige vid kommunvalet. Regeringsrätten grundade sitt beslut på definitionen av politiskt parti som angivits i propositionen (1969:126 s 21). Som politiskt parti i partistödssammanhang skall nämligen anses varje politisk sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under särskild partibeteckning. Härutöver krävs att partiet utgör juridisk person.

I R 1978 2:10 avgjordes en liknande fråga med samma utgång när utbrytning skett ur ett parti och ett nytt parti uppstått. Regeringsrätten, som var enhällig, diskuterade frågan om det gamla partiet hade ombildats och helt eller delvis ersatts med ett annat parti. Ett sådant ombildat parti skulle nämligen kunna anses uppfylla representationsvillkoret. Regeringsrätten konstaterade dock att det nya partiet inte deltagit i valet och att det gamla partiet alljämt bestod som politiskt parti och således inte ombildats. Partistödet skulle således fortsättningsvis utgå till det gamla partiet trots att samtliga för partiet valda ledamöter inte längre representerade partiet.

Att partistödet tillfaller partier och inte ledamot personligen har fastslagits i flera rättsfall, bl a R 1981 Ab 351.

Avvikelse från den av lagen föreskrivna fördelningsgrunden att stöd skall utgå med samma belopp för varje plats som partierna har i fullmäktige har genomgående underkänts av regeringsrätten (R 1977 Ab 491, R 1978 Ab 337, R 1976 Ab 592, R 1980 2:1).

2.4 Andra former av stöd till politiska organisationer och politisk verksamhet

Vid sidan om de lagreglerade stödformerna partistöd och tillhandahållande av politiska sekreterare förekommer i varierande omfattning olika former av bidrag. Även annat stöd förekommer som skrivhjälp och annan administrativ hjälp och tillhandahållande av möteslokaler.

Arvoden till förtroendevalda på hel- och deltid har sin grund i deras

uppdrag åt kommunen eller landstinget och har sitt stöd i kommunallagens arvodesbestämmelser. Dessa förmåner utgör inte partistöd.

Utbildningsbidrag för förtroendevaldas deltagande i partiernas utbildning i kommunala frågor har likaledes sitt stöd i kommunallagens arvodesbestämmelser. Detsamma gäller arvode till förtroendevalda vid deltagande i partigruppsmöten som förberedelser för ordinarie sammanträden i fullmäktige och nämnder.

Särskilt stöd åt partierna för informations- och mötesverksamhet samt fria lokaler och annan kostnadsfri service utanför det lagreglerade partistödet torde i princip strida mot partistödslagen och innebära belögenhetsöverskridanden. Beslut om detta skulle sannolikt upphävas efter överklagande. Däremot är det fullt i överensstämmelse med kommunallagens arvodesbestämmelser att ge sådant biträde till enskilda förtroendevalda eller ersätta kostnader för dessa om det behövs för att de skall kunna fullgöra förtroendeuppdraget. Politiska sekreterare som är anställda av kommunen har naturligtvis tillgång till kommunförvaltningens administrationsapparat. I sakens natur ligger också att de förtroendevalda har tillgång till denna i den utsträckning det kan anses motiverat av deras uppdrag.

Bidrag till politiska ungdomsorganisationer har numera sitt stöd i lagen (1989:977) om kommunalt stöd till ungdomsorganisationer. Stödet får numera avse även den politiska verksamheten. Huvudsyftet är emellertid detsamma som i den tidigare regleringen i den upphävda barnavårdslagen att stödja organisationernas personlighetsutvecklande och samhällsfostrande verksamhet.

Kommunens allmänna kompetens att tillgodose behovet av samlingslokaler har tidigare blivit erkänd i rättspraxis. Avgörandena av sådana frågor har inneburit en strikt tillämpning av likställighetsprincipen. I fråga om upplåtelse eller beviljande av anslag förutsätts det att kommunen iakttar partipolitisk neutralitet eller skaffar sig garanti för det av anslagsmottagare. Upplåtelse av möteslokaler skall således ske på lika villkor för såväl politiska som andra organisationer i kommunen.

Möjligheten att differentiera arvoden till förtroendevalda på hel- eller deltid framgår av 4 kap 15 § tredje stycket i kommunallagen. Om bestämmelse om sådant arvode utformas som en föreskrift om parti- eller gruppleddarbidrag till visst parti kommer den emellertid att strida mot partistödslagen.

2.5 Rättspraxis rörande andra stödformer till politisk verksamhet

Rättspraxis beträffande de stödformer som redovisats i det föregående är tämligen självklara. Av de ur legalitetssynpunkt mer tvivelaktiga former av bidrag som riktas direkt till partierna har en del fall nämnts i redogörelsen för praxis vid tillämpningen av partistödslagen. De troligen vanligast förekommande stödformerna vid sidan om lagens mandatbundna stöd, nämligen olika former av administrativt stöd till partigrupperna torde sällan bli föremål för rättslig prövning då de bygger på överenskommelser mellan

partierna. Däremot är rättsfallsmaterialet tämligen rikligt när det gäller kommunernas och landstingens förhållande till det politiska livet i kommunen i allmänhet och där de överklagade besluten kan sägas innebära stöd för eller diskriminering av olika politiska organisationer eller meningsyttringar.

I rättsfallet R 1979 Ab 258 fann regeringsrätten att det inte var en kommunal angelägenhet att anslå medel till ett politiskt ungdomsförbunds jubileumsfestival i kommunen. Utgången berodde på att kommunen, som menade att avsikten var att stödja en för allmänheten öppen kulturaktivitet, inte förmådde styrka i vilken omfattning kommunmedlemmarna i övrigt kunde ta del av arrangemanget.

Stöd åt en samhällskritisk teatergrupp med klar politisk målsättning för sin verksamhet har i RÅ 2:64 ansetts tillhöra de kommunala angelägenheterna att vårda kulturlivet i dess olika former. Inom ramen för åsikts- och yttrandefriheten ansågs kommunen ha frihet att själv bestämma över teaterverksamhetens inriktning och utformning och vad slags teater den vill stödja.

I några rättsfall, bl. a. RÅ 1980 2:33, har besvärinstanserna undanröjt beslut om anslag till kultur- och artistarrangemang i samband med politiska möten, där uppträdandenas kulturella karaktär inte kunnat skiljas från den politiska delen av mötena.

Begränsningen av antalet partier som skulle medverka i skolans samhällsinformation har gjorts på objektiv grund och har därför inte ansetts strida mot likställighetsprincipen enligt regeringsrätten i R 1981 2:26 I och II.

För en mera utförlig genomgång av rättsläget, se bilaga 4.

3 Statligt och kommunalt partistöd samt andra former av stöd — nuvarande förhållanden

3.1 Partistödet

3.1.1 Det statliga partistödet

Det statliga partistödet består av dels ett partistöd, som utgår som ett mandatbidrag, dels ett kanslistöd, som utgår i form av ett grundstöd och ett tilläggsstöd. Av tabell I framgår omfattningen av det statliga partistödet. Det totala stödet inklusive kanslistödet har i löpande penningvärde ökat från 24,4 milj kr 1966 till 131 milj kr budgetåret 1990/91.

Dessutom utgår ett särskilt stöd till partigrupperna. Stödet består av ett grundbidrag och ett mandatbundet bidrag. Detta stöd uppgick 1990/91 till 19,3 milj kr. Härutöver erhåller riksdagsledamöterna kontorshjälp beräknat efter normen en assistent för var fjärde ledamot. Detta bidrag uppgick 1990/91 till 23 milj kr.

Tabell 1. Det statliga partistödets omfattning budgetåret 1990/91 i milj kr.

Prop. 1991/92: 66
Bilaga 3

	m	fp	c	mp	s	v	Tot
Statligt partistöd	24,8	18,1	17,2	9,9	50,0	11,0	131,0
Varav p st	18,7	12,4	11,5	4,7	43,2	5,8	96,2
Varav k st	6,1	5,7	5,6	5,2	6,9	5,2	34,8
Bidrag till partigrupperna	8,0	5,8	5,8	3,6	15,2	3,9	42,3
Varav p st	3,6	3,0	2,9	2,3	5,1	2,4	19,3
Varav k hjälp	4,4	2,8	2,8	1,3	10,1	1,6	23,0
Totalt	32,8	23,9	23,0	13,5	65,2	14,9	173,3

Förkortningar: p st = (mandatbundet) partistöd; k st = kanslistöd; k hjälp = kon-
torshjälp

Källa: Riksdagen

3.1.2 Partistödet i kommunerna

Som framgår av tabell 2 har det kommunala partistödet under perioden 1971–89 ökat från 28,4 milj kr till 200,1 milj kr.

Preliminära data från kommunförbundet visar att totalbeloppet för 1991 uppgår till 238,5 milj kronor, en ökning med 19 procent sedan 1989. Konsumentprisindex har under motsvarande tid stigit med cirka 15 procent.

Tabell 2. Utgående kommunalt partistöd 1971–89 fördelat på partierna i milj kronor.

År	m	c	fp	s	v	kds	mp	Övr	Tot
1971	3,3	5,2	4,6	13,5	1,2	0,3		0,3	28,4
1974	5,4	8,9	4,0	17,1	2,1	0,4		0,4	38,4
1977	9,7	14,1	7,3	28,8	3,2	0,7		0,7	64,5
1980	19,1	17,9	10,9	45,4	6,1	1,3		1,6	102,3
1983	25,2	25,3	7,5	61,3	5,7	3,2	1,3	1,9	131,5
1986	29,9	26,0	18,2	71,5	7,2	3,3	2,8	2,5	161,6
1989	35,9	24,9	22,9	86,3	11,2	3,8	11,3	3,7	200,1

Källa: Kommunalt förtroendevalda och deras arvoden 1989; Svenska kommunförbundet.

Tabell 3 visar mera i detalj hur det kommunala partistödet har förändrats under perioden 1971–89.

Tabell 3. Förändringen av det kommunala partistödets storlek under perioden 1971–1989; tabellens övre del visar storleken av partistödet per mandat medan den undre delen visar totalsumman per kommun

Prop. 1991/92: 66
Bilaga 3

År	Lägsta belopp	Undre kvartil	Median	Övre kvartil	Högsta belopp
1971	100	400	500	1.500	25.000
1974	100	1.000	1.500	3.000	35.000
1977	400	1.500	3.000	5.000	50.000
1980	500	2.500	4.500	8.340	75.000
1983	500	3.000	5.340	10.000	106.700
1986	1.000	4.000	7.000	12.400	120.000
1989	1.500	5.160	8.370	15.000	153.450
1971	2.400	12.500	20.500	73.500	2.525.000
1974	4.100	35.000	71.500	152.500	3.535.000
1977	15.600	67.500	122.500	262.640	5.050.000
1980	20.500	102.500	205.000	387.450	7.575.000
1983	20.500	123.000	233.700	494.700	10.100.000
1986	35.000	171.500	313.400	625.660	12.120.000
1989	46.500	205.550	372.000	765.000	13.938.000

Källa: Kommunalt förtroendevalda och deras arvoden 1989; Svenska kommunförbundet

Högsta stöd per mandat får partierna i de tre storstäderna, men relateras stödet till invånarantalet ligger t ex Stockholm tre kronor under riksgenomsnittet, 21 kronor per invånare. Högsta stöd per invånare har Arjeplog med 73 kronor. Lägst stöd per invånare har Hörby, Borgholm och Mörbylånga med nio kronor.

Tidigare har det kommunala partistödet i allmänhet utgått med ett jämnt belopp per mandat. De flesta kommuner har nu gått ifrån detta system och istället knutit beloppet till en viss procent av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring vid ett visst tillfälle. I hälften av kommunerna utgår partistödet med ett bestämt belopp i förhållande till basbeloppet, och detta belopp regleras endast genom ett särskilt beslut i fullmäktige när höjning skall ske. I övriga kommuner justeras beloppet kontinuerligt genom indexuppräkning i förhållande till basbeloppet.

I tabell 4 visas skillnaderna mellan kommuner med borgerlig respektive socialistisk majoritet eller kommuner med oklara majoritetsförhållanden vad gäller nivån på partistödet.

Tabell 4. Genomsnittsvärden på utgående kommunalt partistöd per mandat i kommuner med skiftande majoritetsförhållanden 1989.

Maj.förh.	Medelvärde	Undre kvartil	Median	Övre kvartil	Antal kommuner
m+c+fp	7.292	3.500	5.224	9.685	56
s+v	12.829	6.450	10.000	18.070	125
Vågmäst	14.839	5.017	8.930	18.060	103
Hela riket	12.467	5.160	8.370	15.000	284

Med "vågmäst" (vågmästarsituation) menas en situation där miljöpartiet, kds eller annat parti avgör majoritetsförhållandena.

Källa: Kommunalt förtroendevalda och deras arvoden 1989; Svenska kommunförbundet.

Som framgår av tabellen är kommuner med vänstermajoritet (s + v) mer generösa med partistödet, vilket framgår vid en jämförelse mellan

samtliga värden på den första och den andra raden. Kommuner med oklara majoritetsförhållanden/vågmästarsituationer intar en mellanposition mellan socialistiskt styrda och borgerligt styrda kommuner.

3.1.3 Partistödet i landstingen

Det landstingskommunala partistödet har ökat från 9,3 milj kr 1970 till 121 milj kr 1989. 1991 är totalbeloppet 129,5 milj kr. Stödets utveckling och fördelningen mellan partierna framgår av tabell 5.

Tabell 5. Det landstingskommunala partistödets fördelning mellan de politiska partierna 1971 – 1991 i milj kr, löpande penningvärde.

År	m	fp	c	s	v	kds	mp	Totalt
1971	1,4	2,0	2,4	5,7	0,3	—	—	11,8
1974	2,4	1,4	4,1	7,4	0,6	—	—	16,1
1977	4,8	3,3	7,0	13,6	1,3	0,1	—	30,1
1980	9,4	5,1	8,9	21,5	2,9	0,3	—	48,2
1983	15,0	4,5	11,2	32,4	3,4	0,7	—	67,2
1986	18,6	11,8	10,7	40,1	4,5	0,8	—	86,4
1989	19,2	13,8	14,0	49,9	5,5	2,2	5,3	109,8
1991	22,4	16,2	16,6	59,0	6,5	2,5	6,3	129,5

Källa: Ds C 1985:8; Landstingsförbundet.

I tabell 6 visas relationen mellan landstingens storlek i fråga om antal invånare och nivåerna på de belopp som utbetalas i partistöd.

Tabell 6. Totalbeloppen i milj kr för det landstingskommunala partistödet i förhållande till landstingens storlek samt variationsbredden inom olika storleksklasser 1991 i samtliga 23 landsting.

Landstingsstorlek	Lägstabelopp	Medelvärde (median)	Högstabelopp	Summa
Under 200.000 inv (n = 3)	2,7	3,0	3,3	9,1
200.001 – 300.000 inv (n = 14)	2,7	4,4	6,9	66,2
Över 300.000 inv (n = 6)	4,8	6,3	23,4	54,2
Totalt				129,5

Källa: Landstingsförbundet

3.2 Andra former av stöd

I samband med redovisningar av partistödet i kommuner och landsting är det vanligt att man även redovisar stöd till partierna av annat slag än kontantstöd. Det som brukar ingå i sådana beskrivningar är bl a förtroendevalda på hel- eller deltid, politiska sekreterare samt vissa speciella bidrag och allmän administrativ service. I den sistnämnda ingår bl a fria möteslokaler, hjälp med utskrift och kopiering och tillgång till kontorsutrustning. Dessutom brukar man redovisa bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna.

Sådana redovisningar tar i allmänhet inte hänsyn till att de olika former

av stöd som behandlas är sinsemellan olikartade. Några kategorier borde med hänsyn till deras särskilda karaktär egentligen inte nämnas tillsammans med partistöd och andra former av stöd som riktar sig direkt till partierna och deras verksamhet. Det gäller förtroendevalda på hel- eller deltid samt bidrag till politiska ungdomsorganisationer. Inte heller utbildningsbidrag och bidrag till partigruppsmöten i den del som avser arvoden till enskilda förtroendevalda är att betrakta som partistöd i egentlig mening.

De hel- och deltidsengagerade förtroendevaldas främsta funktion är att utgöra dels en extra resurs för förtroendemannorganisationen i det politiska arbetet, dels en balans getemot den professionella organisationen. Funktionen är således baserad på behov hos de förtroendevalda och inte hos partiorganisationen eller den rent partipolitiska verksamheten. Mot den bakgrunden är det inte riktigt att rutinmässigt, som ofta sker, räkna in de hel- och deltidsengagerade förtroendevalda som en del av partistödet.

Inte heller bör ekonomiskt stöd till politiska ungdomsorganisationer räknas in i partistödet främst av det skälet att det inte avser partierna själva utan deras sidoorganisationer samt att stödet inte främst är avsett för politisk verksamhet. Ursprungligen avsåg stödet den samhällsfostrande och den personlighetsdanande delen av ungdomsorganisationernas verksamhet.

Dessa reservationer bör man ha i minnet vid läsningen av den följande redovisningen. Kostnaderna för arvoden till de förtroendevalda på hel- eller deltid, bidrag till utbildningsverksamhet och partigruppsmöten samt anslagen till de politiska ungdomsorganisationerna skall inte uppfattas som partistöd i egentlig mening.

3.2.1 Förtroendevalda på hel- och deltid

Under de senaste årtiondena har det blivit allt vanligare att kommuner och landsting engagerar förtroendevalda på hel- eller deltid. Av de 279 kommuner som 1989 hade kommunalråd hade 36 kommuner minst fyra kommunalråd. 156 kommuner (57 procent) hade endast ett kommunalråd. Kommuner med mindre än 10.000 invånare hade samtliga med ett par undantag endast en heltidsengagerad förtroendevald. De tre största kommunerna hade mellan 11 och 18 kommunalråd.

Av tabell 7 framgår antalet hel- och deltidsengagerade i kommunerna 1989.

Tabell 7. Hel- och deltidsengagerade i kommunerna 1989

	m	c	fp	s	Övriga	Totalt
Heltid	74	107	43	341	8	573
Deltid	38	56	33	134	25	286
Summa	112	163	76	475	33	859

Av övriga (heltid) representerade 3 (v), 2 (kds), 1 (mp) och 2 övriga partier.

Av övriga (deltid) representerade 14 (v), 10 (mp) och 1 övriga partier.

Källa: Kommunalt förtroendevalda 1989. Svenska kommunförbundet.

Det totala antalet förtroendevalda på heltid i kommunerna var 1989 573. Ökningen mellan 1986, då antalet uppgick till 531, och 1989 hänförs sig främst till socialdemokraterna. Partiet ökade med 77 personer mellan de två valen.

1989 fanns det sammanlagt 286 förtroendevalda på deltid (minst 40 procent av heltid) i 125 kommuner (44 procent). Det var en ökning med två kommuner respektive 35 deltidsengagerade sedan 1986. Knappt hälften, 134 av 286, av de deltidsengagerade var socialdemokrater. En jämförelse med 1986 visar att det är främst inom de mindre partierna som antalet deltidsengagerade har ökat.

Totalt sett har antalet förtroendevalda på hel- och deltid i kommunerna ökat med 77 (cirka 10 procent) mellan 1986 och 1989, då deras antal uppgick till 859.

1989 fanns det förtroendevalda på heltid i samtliga landsting. Deras antal uppgick till 135, en obetydlig ökning jämfört med 1986. Antalet deltidsengagerade var 52. Totalt uppgick antalet hel- och deltidsengagerade i landstingen till 187.

3.2.2 Politiska sekreterare och andra former av biträde åt de förtroendevalda

1983 trädde lagen (1983:565) om politiska sekreterare i kommuner och landstingskommuner i kraft. Lagen gör det möjligt att anställa särskilda tjänstemän, politiska sekreterare, att biträda de förtroendevalda. De politiska sekreterarna kan sägas vara en komplementär form av partistöd.

Politiska sekreterare anställda enligt ovannämnda lag finns i dag i 17 kommuner (6 procent) och i nio landsting (39 procent). I kommunerna har det inrättats 93 tjänster och i landstingen 87, totalt 180 tjänster. Tjänsterna är i de flesta fall heltidstjänster, men deltidstjänster är också vanliga. Sålunda svarar de 93 tjänsterna i kommunerna mot 73 årsarbetande.

Antalet kommuner med politiska sekreterare anställda på detta sätt har ökat med fyra sedan 1987/88, medan antalet landsting har minskat med två under motsvarande period.

Av rapporten (Ds 1988: 15) Fyra år med politiska sekreterare framgår att alternativet med andra, tillsvidaranställda tjänstemän än politiska sekreterare med uppgift att bistå de förtroendevalda är relativt vanliga i kommunerna (11 procent) och landstingen (43 procent). En annan variant är partianställda funktionärer som i huvudsak arbetar åt de förtroendevalda. Detta arrangemang finns i sju kommuner och tre landsting.

3.2.3 Utbildningsbidrag

En majoritet av kommunerna anslår utbildningsbidrag (ersättning till kommunalt förtroendevalda vid deltagande i vissa kurser) till de politiska partierna. 1989 betalade 148 kommuner ut totalt 17,3 milj kr i sådant bidrag. 1986 anslog landstingen 5,1 milj kr för samma ändamål.

3.2.4 Allmän partiservice

Många kommuner och landsting ger stöd till partierna i form av fria möteslokaler, utskrift och kopiering av partimaterial, disponering av kommunens/landstingets AV-hjälpmedel och övriga kontorsutrustning, kostnadsfri partiinformation i den kommunala/landstingskommunala informationstidningen till hushållen.

1983 tillhandahöll (enligt Ds C 1985:8) 63 procent av kommunerna och 91 procent av landstingen fria möteslokaler. 27 procent av kommunerna och 52 procent av landstingen tillhandahöll utskrifts- och kopieringsservice. I 46 procent av kommunerna och 87 procent av landstingen fick partierna disponera AV-hjälpmedel och annan kontorsutrustning. Kostnadsfri publicering av partimaterial tillhandahölls partierna i 4 procent av kommunerna och 13 procent av landstingen.

3.2.5 Bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna

Ett tjugotal kommuner och 15 landsting anslog 1983 särskilda medel, s k ungdomsstöd, till de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet. Totalt uppgick detta stöd till 3,8 milj kr i kommunerna och 3,7 milj kr i landstingen. 1989 hade antalet kommuner som lämnade sådant bidrag ökat till 36, och det anslagna beloppet uppgick till 7,7 milj kr. Uppgifter om landstingen vid motsvarande tidpunkt saknas.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1991

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Statsrådet Davidson anmäler fråga om *kommunalt partistöd*.

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om ändringar i kommunallagens (1991:900) regler om kommunalt partistöd i enlighet med bilaga till detta protokoll.

Ur protokollet:
Maud Melin

Propositionens huvudsakliga innehåll	5
1 Inledning	6
2 Partistödet och andra former av stöd	6
3 Ett vidgat partistöd	8
4 Ekonomiska konsekvenser	9
5 EG-konsekvenser	9
6 Upprättat lagförslag	10
7 Specialmotivering	10
8 Ärendet till riksdagen	12
Propositionens lagförslag	13
Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:80)	
Kommunalt partistöd	14
Bilaga 2 Partistödsutredningens lagförslag	17
Bilaga 3 Utdrag ur betänkandet (SOU 1991:80), kapitel 2. Rätts- läget och kapitel 3. Statligt och kommunalt partistöd och andra former av stöd — nuvarande förhållanden	18
Utdrag ur regeringsprotokollet den 31 oktober 1991	28

